

På café

Det finns de som kallat caféer för de livsfegas tempel. Visst kan det vara så. På otaliga caféer världen över har stora planer välvts, revolutioner planerats, hot uttalats, löften givits och djupa diskussioner om livet förts. Och naturligtvis har det pratats en massa strunt. På caféet är det lätt att vara kung och hålla hov. Men verkligheten utanför dörren är ofta något helt annat. Där är livet på riktigt. Där fungerar inga drömmar.

Mitt första café hette Landelius och låg på Gullmarsplan i Stockholm, vid Skanstullsbrons fäste. Egentligen var det ett konditori, inga alkoholhaltiga drycker serverades där. Man gick på "kondis" på den tiden, inte på café. Café, då för tiden, var ett ölkafé eller arbetarkafé som öppnade klockan fem eller sex på morgonen. Där drack män i rutiga skjortor och blåkläder pilsner eller lättöl och åt stora smörgåsar gjorda på halva hållkakor med leverpastej och gurka på. Servitriserna var moderliga kvinnor, som kunde ge svar på tal, ofta klädda i raggsockor. Men tillbaka till Landelius. Där var det te och Loranga som gällde, inte så mycket kaffe. Caffé latte var ett okänt begrepp. Tilltugget bestod mest av wienerbröd, biskvier, kanelbullar och prinsessbakelser. Det fanns ingen jukebox utan små diskreta högtalare satt på väggen vid varje bord. Det viktigaste för oss gymnasister var att det fungerade det som en fredad zon. Dit kunde vi dra oss tillbaka på frukostraster och håltimmar undan illvilliga lärare. Under fyra mödosamma år gick jag dit nästan varje skoldag. Vi diskuterade framtidsdrömmar, fester, ondsinta lärare, läste läxor och pluggade inför alla otaliga skrivningar. Vi omgavs av en grupp tålmodiga kvinnor som serverade te, bar fram wienerbröd och gav ett tröstens ord när det gått åt skogen på någon skrivning. Vi tackade efter avlagd mogenhetsexamen (vad töntigt det låter, mogenhetsexamen) med att samla ihop till ett antal blomsterkvastar.

Under universitetstiden hittades nya caféer, framförallt Kårhuscaféet på Holländargatan och Café Corso framför det av Asplund ritade stadsbiblioteket. Där genomfördes många grupparbeten. Tentor diskuterades och framför allt pratades det politik. Stora delar av Europas ungdom verkade resa sig. Äntligen vågade de säga sin mening om sakernas tillstånd. Auktoriteter ifrågasattes som aldrig förr. Universitetslärarna var inte längre så självklara, även om de inte så illvilliga som i gymnasiet. Det var egentligen bara Berhard Tarschys som höll oss i ett järngrepp på litteraturseminarierna. Han ansåg att vi var som Rousseaus vildar, lyckliga men okunniga.

Det var i Syditalien jag lärde mig att dricka riktigt kaffe - espresso - , svart som natten, hett som helvetet, starkt som synden och sött som kärleken. Det var något annat än mors kokkaffe. Espresso intogs alltid stående, serverad i små, tjocka koppar.

Två klunkar och sedan iväg. Caféet/baren med alla tänkbara alkoholhaltiga drycker var den naturliga träffpunkten när man skulle göra något. Aldrig att jag och mina italienska vänner stämde träff vid någon berömd staty eller något monument. Det var alltid caféet/baren som gällde. Det tog över trettio år innan jag ansåg mig ha råd att köpa en egen espressomaskin. Nu har jag svårt att tänka mig en morgon utan en kopp espresso. Några snabba klunkar och kroppen vaknar till liv.

Studierna i litteraturhistoria gjorde att jag blev medveten om ett antal legendariska caféer i olika europeiska huvudstäder där den tidens ledande intellektuella brukade samlas. Att caféerna blev en del av det offentliga rummet hängde ihop med den eländiga bostadssituationen. Där på caféet fanns det gott om plats. Där fanns det värme och du kunde sitta och skriva eller diskutera tidens brännande frågor med dina vänner och ovänner. Dit ställdes posten, där hade du tillgång till uppslagsverk och tidningar. Caféet fungerade som ett slags vardagsrum, där gästerna ständigt växlade. Det sägs att Café Central i Wien vid förra sekelskiftet prenumererade på 251 tidningar och tidskrifter på 22 olika språk. Bland gästerna kunde märkas bohemen Peter Altenberg, rabulisten Karl Kraus, austromarxisterna Victor Adler och Karl Renner, författarna Arthur Schnitzler, Franz Kafka och Hugo von Hoffmannsthal, psykiatern Sigmund Freud och inte minst den ryske revolutionären Lev Bronstein mer känd under namnet Leo Trotskij. Inte för att jag tror att de satt där och diskuterade i grupp, men nog hade det varit spännande att följa några av samtalen.

När du kliver in på Café Central idag är caféet flyttat från den glasade innergården i nyrenässansstil till den tidigare bankhallen. Caféet ligger nämligen i Palais Ferstel som en gång var säte både för den österriskiska statsbanken och börsen. Miljön är sober elegant. Priserna är inte direkt billiga, men ändå har inte Central reducerats till en typisk turistfälla, vilket hänt med flera berömda caféer i Paris. Café Central är nästan alltid fullsatt på eftermiddagarna. Men du behöver inte känna dig stressad. Du kan slappna av och ta det lugnt. Personalen glider runt som tysta skuggor och byter ut det vattenglas som följer med kaffet. Det är annat än på Café Josty i Berlin där kyparen begär betalt efter tio minuter om du inte beställt något annat än en kopp espresso. Wienarna har alltid haft någonting som kallas Jause, ungefär som engelsmännens five o'clock tea, där det viktiga inte är förtäringen utan samvaron och det verkar fungera fortfarande. Den här typen av café, lite elegantare, lite dyrare med en avstressad stämning ofta inrett i jugendstil verkar vara något vanligare i Centraleuropa än annorstädes. Jag har hittat dem förutom i Wien, i Prag, i Budapest, i Krakow och i München. Där verkar tiden stå still medan verkligheten rusar förbi utanför fönstren.

Även om Centraleuropas klassiska caféer alltid lockar känner jag mig lika hemma på det lilla bycaféet i Grekland eller i Baskien där en samling äldre män, ofta i keps, alternativt basker, spelar kort, läser tidningen och berättar historier. Jag förstår inte vad som sägs men det gör ingenting.

Texten är utskriven från Poeter.se

Författaren Bo Scharping med Poeter.se id #36144 innehar upphovsrätten